

огляду місця події, слідчий насамперед повинен обов'язково залучити до його проведення спеціалістів поряд із інспектором криміналістом. Іншим не менш важливим аспектом підготовки до вказаної слідчої (розшукової) дії є матеріально-технічне забезпечення, яке включає в себе не тільки вибір необхідних засобів пошуку, фіксації та вилучення слідів кримінального правопорушення, а й забезпечення їх достатньої кількості. Зокрема, мова йде про засоби огороження території місця події, додаткового освітлення, фото- та відео зйомки, пакувальний матеріал, засоби для здійснення інших заходів тощо.

Список використаних джерел

1. Полях А. М. Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : монографія. Харків : Право, 2010. 160 с.
2. Комаринська Ю. Б., Галаган О. І. Розслідування навмисних вбивств, замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2013. 124 с.
3. Іваниця А. В. Порядок дій слідчого на початковому етапі розслідування вбивств через необережність. *Форум права*. 2012. № 3. С. 233–239.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Офіс Генерального прокурора. Тренінговий центр прокурорів України. Пам'ятка щодо особливостей організації і проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування нападів (обстрілів) на цивільне населення ті об'єкти цивільної інфраструктури Київ, 2022.

Таран Олена Вікторівна,

провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ст. 615 КПК України «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану» регулює особливості здійснення досудового розслідування і судового розгляду в умовах воєнного стану шляхом визначення окремих повноважень органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду, які відрізняються від

звичайного обсягу і порядку виконання повноважень цими суб'єктами в умовах мирного часу.

Визначений особливий порядок правового регулювання характеризується таким: 1) діє у певний проміжок часу – правовий режим воєнного стану; 2) не може бути застосований у мирний час або у період дії інших особливих правових станів (наприклад, надзвичайного); 3) регулює тільки деякі особливості діяльності визначених суб'єктів, що пов'язано із неможливістю виконання ними повноважень в умовах воєнного стану.

Спеціальне правове регулювання, серед іншого, визначає особливості початку досудового розслідування в умовах воєнного стану.

Необхідність такого регулювання зумовлена об'єктивною можливістю (ризиками) виникнення і існування обставин, які унеможливають або суттєво обмежують можливості виконання повноважень дізнавача, слідчого, прокурора в умовах воєнного стану, відновлення звичайного порядку роботи не залежить від волі та можливостей зазначених суб'єктів, а може бути відбутися тільки після припинення впливу цих обставин.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, у разі введення воєнного стану та якщо:

1) відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань – рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 цього Кодексу. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду).

Відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості <...>

Отже, законодавець визначає необхідність одночасного існування двох умов, за яких можливий відступ від загального порядку початку досудового розслідування, а саме: 1) запровадження правового режиму воєнного стану; 2) відсутність технічної можливості доступу до ЄРДР.

Зважаючи на зміст правового регулювання початку досудового розслідування в умовах воєнного стану, йдеться про такі особливості:

1) форма процесуального рішення – постанова про початок досудового розслідування, винесення якої визначає момент початку досудового розслідування (застосування загального порядку початку досудового розслідування, передбаченого ст. 214 КПК України

(у мирний час) не забороняє винесення постанови про початок досудового розслідування, що відповідає ч.3 ст. 110, згідно з якою рішення слідчого, дізнавача, прокурора приймається у формі постанови. Постанова виноситься у випадках, передбачених цим Кодексом, а також коли слідчий, дізнавач, прокурор визнає це за необхідне. Різниця між постановою про початок досудового розслідування у порядку ст. 110 КПК України та постановою про початок досудового розслідування у порядку п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України полягає у їх доказовому значенні. Так, у звичайному порядку законодавець моментом початку досудового розслідування визначає внесення відомостей до ЄРДР, у спеціальному – винесення постанови про початок досудового розслідування);

2) вимоги до постанови про початок досудового розслідування, яка має містити: дату надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника; інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела; попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, слідчого, прокурора, який виніс постанову та/або розпочав досудове розслідування; інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань (перелік відомостей, що визначений у ч. 5 ст. 214 КПК України вужчий, ніж передбачено положенням про ЄРДР, тому відповідні відомості мають бути внесені до ЄРДР після відновлення доступу);

3) обов'язок внесення відомостей до ЄРДР за першої можливості, після відновлення доступу до ЄРДР не визначає момент початку досудового розслідування, а забезпечує можливість збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку, узагальнення даних, про кримінальне провадження, які використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до ЄРДР.

З огляду на структуру та предмет правового регулювання ст. 214 КПК України, початок досудового розслідування включає пов'язані послідовні дії і рішення: 1) одержання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або самостійне виявлення слідчим, дізнавачем, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (підстава для

початку досудового розслідування); 2) обов'язок слідчого, прокурора, іншої службової особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення; 3) обов'язок слідчого, дізнавача, прокурора невідкладно, але не пізніше 24 годин внести відповідні відомості до ЄРДР; 4) обов'язок слідчого, дізнавача, прокурора розпочати досудове розслідування; 5) обов'язок слідчого, дізнавача, прокурора через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань; 6) визначення керівником органу досудового розслідування слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, керівником органу дізнання – дізнавача.

П. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України не визначає особливий, відмінний від загального, порядок початку досудового розслідування під час дії воєнного стану та за відсутності технічного доступу до ЄРДР, а тільки його частину щодо форми процесуального рішення. Тому вимоги ст. 214 КПК України, крім технічної дії – внесення відомостей до ЄРДР та надання витягу з ЄРДР, підлягають виконанню під час застосування цієї норми.

Що стосується обов'язку надання витягу з ЄРДР заявнику через 24 години з моменту внесення відомостей до ЄРДР, то дізнавач, слідчий, прокурор повинні вжити заходів для вручення копії постанови про початок досудового розслідування заявнику.

У спеціальній нормі не розкрито поняття «відсутність технічної можливості доступу до ЄРДР», тобто не конкретизовано, йдеться про будь-які причини неможливості доступу (не працює Реєстр, особа не може здійснити доступ тощо) або вони мають визначатися умовами воєнного стану.

Зважаючи на загальну побудову та підхід до визначення можливості застосування положень розділу IX-1 КПК України, вважаємо, що відсутність технічної можливості доступу до ЄРДР має бути пов'язана із впливом умов воєнного стану (наприклад, воєнними діями або обставинами з ним пов'язаними) та визначати причину неможливості доступу до ЄРДР, про що потрібно зазначити у постанові про початок досудового розслідування.

Як було зазначено, постанова про початок досудового розслідування відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України має відповідати вимогам ч. 5 ст. 214 КПК України. Вважаємо також, що, крім цього, потрібно виконати вимоги, передбачені ч. 5, 6 ст. 110 КПК України щодо її структури, форми, реквізитів.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, на досудовому провадженні може бути оскаржена бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення.

Оскільки моментом початку досудового розслідування у випадку застосування п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України є винесення постанови про початок досудового розслідування, бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у невнесенні постанови про початок досудового розслідування, якщо відсутня технічна можливість доступу до ЄРДР в умовах воєнного стану, може бути оскаржена у порядку ст. 303 КПК України.

У ч. 1 ст. 304 КПК України визначено строк подання скарги, проте, якщо відсутня можливість виконання процесуальних дій у строки, визначені у ст. 304 КПК України такі процесуальні дії мають бути проведені невідкладно за наявності можливості, але не пізніше ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану (п. 5 ч. 1 ст. 615 КПК України).

Отже, особливості правового регулювання початку досудового розслідування в умовах воєнного стану діють одночасно зі звичайним порядком початку досудового розслідування і не відмінюють обов'язковості його додержання зокрема у частині, що не регулюється особливим порядком та якщо виконання повноважень зазначеними суб'єктами об'єктивно можливе під час воєнного стану.

Тімофєєва Лілія Юрївна,

доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська
юридична академія», кандидат юридичних
наук

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО РЕЖИМУ

Конституція України, міжнародні договори, ратифіковані Конвенції відображають фундаментальні права, які потребують охорони та захисту. Кримінальне право забезпечує захист таких прав, передбачаючи кримінальну відповідальність за порушення фундаментального права. Разом з тим, реалізація деяких прав має особливості у зв'язку з умовами воєнного режиму.

Відповідно до ст. 10 Конвенції захисту прав людини та основоположних свобод 1950 р. («Свобода вираження поглядів») кожен